

DOI: 10.18372/2415-8151.25.16759

УДК 72.01

ТЕНДЕЦІЇ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРИ МІСТА КОВЕЛЬ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Інна Георгіївна Абрамюк

*кандидат архітектури, завідувач кафедри архітектури та дизайну
Луцький національний технічний університет, Луцьк, Україна
e-mail: inna.abramyuk@gmail.com
orcid: 0000-0001-6802-0284*

Анотація. Мета підготовки матеріалу виникла із необхідності комплексного вивчення тенденцій формування архітектури волинського міста Ковель, як прикладу архітектурно-просторового розвитку малих міст, у 20-30-тих роках ХХ ст. Будучи у 20-30-тих роках ХХ ст. важливим транспортним та військово-адміністративним центром, Ковель, незважаючи на статус малого міста, привертая увагу як соціокультурний осередок, архітектурний розвиток якого характеризувався багатовекторністю та орієнтованістю на комфорт мешканців. Досягнення мети проведеного дослідження відбувалося шляхом опрацювання та аналізу архівних джерел, іконографічних й картографічних матеріалів, наукових публікацій та періодики. В першу чергу, з'ясовано основні засади і принципи вирішення архітектури житлових будівель, ансамблів, кварталів, за допомогою комплексної методики стилістичного та композиційного аналізів. Що в свою чергу, уможливило, визначення стилістичних традицій, котрі використовувались архітекторами на теренах Ковеля впродовж міжвоєнного двадцятиліття.

Широке коло науковців в сферах історії, історії архітектури та урбаністики, соціології висвітлювали аспекти історичного розвитку Ковеля, коментуючи архівні документи. Зокрема, свою увагу питанню приділяли П.Ричков, О.Михайлишин, С.Лінда, А.Заяц, А.Боровік та ін.

Встановлено, що з 1920 року, Ковель разом із цілою Волиною став частиною Польської держави і отримав статус повітового міста Волинського воєводства. З цього часу розпочався активний розвиток міської архітектури, котра стала символом сучасності поряд із просторовим розвитком міста, спрямованого на впорядкування забудови і підвищення рівня його комфорту. З'ясовано, що включення Ковеля в авангардний керунок архітектурного розвитку держави відбувалося шляхом розробки проектів важливих міських об'єктів архітекторами із Варшави, Любліна та Луцька, зокрема, Стефаном Шиллером, Володимиром Вінклером, Йозефом Шанайца, Богданом Лахертом, Владиславом Стахонем та рядом інших зодчих.

Виявлено, що в короткому часі двадцятилітньої історії, відбулися істотні зміни у архітектурно-просторовій структурі Ковеля, котрі відображали два глобальних стильових напрямки: традиціоналізм та авангардизм. На теренах міста з'являлися будівлі, котрі репрезентували риси «дворкової» традиційної архітектури, неоготичний стиль та поєднання неокласицизму із простими об'ємами модернізму.

Подальші детальні дослідження архітектури Ковеля й її популяризація, дасть можливість зберегти спільну українсько-польську спадщину та розробити концепції розвитку міста із врахуванням цінності традицій, не руйнуючи естетичної цілісності середовища історично сформованих ареалів.

Ключові слова: історичний розвиток Ковеля; міжвоєнний період; архітектурно-просторовий розвиток; архітектурна домінанта; модернізм; неокласицизм; неоготика; урядова колонія; шкільна архітектура; залізничний вузол; традиційність в архітектурі; міський силует

ВСТУП

Предметом проведеного дослідження, результати котрого висвітлені у даній публікації, є просторовий та архітектурний розвиток волинського міста Ковель в міжвоєнний період ХХ століття. Будучи на момент міжвоєнного двадцятиліття важливим для регіону транспортним та військово-адміністративним центром, Ковель привертав увагу не лише як плацдарм для розвитку економіки Волинського воєводства, а й як соціокультурний осередок, архітектурний розвиток якого характеризувався багатовекторністю та орієнтованістю на комфорт мешканців. Аналіз тенденцій творення міської архітектури дасть можливість виявити основні стильові течії, котрі репрезентують період двадцятиліття між двома світовими війнами в провінції, враховуючи його вагомість в архітектурній історії.

Власне, через значні руйнації під час Другої світової війни, перебудови та «модернізації» останніх десятиліть архітектура Ковеля 1920-1930-х років досі не вивчена належним чином й потребує всебічного дослідження.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вивчення тенденцій формування архітектурного середовища міста Ковеля в часі міжвоєнного двадцятиліття потребував проведення великого обсягу наукових і проектних досліджень, що представляють різні аспекти проблеми.

Зокрема, питання особливостей історичного розвитку Ковеля як частини Волині розглядає А. Заяць [14]. В. Атаманенко [1] здійснив ґрунтовний аналіз волинських замків, котрі існували в другій половині XVI — першій половині XVII ст. У своїй публікації автор приділив значну увагу цитуванню архівних мате-

ріалів. Історико-краєзнавчий нарис із описом етапів розвитку міста Ковель створив П. Сміян [25]. Аналіз процесів інтеграції Волині в політичний, економічний та культурний простір Речі Посполитої здійснив W. Mędrzecki в праці «Поляки та їх Волинь 1921 – 1939» [22].

Особливості урбаністичної картографії міста Ковеля кінця XVIII — першої половини XIX ст. висвітлив П. Ричков [24]. Основні засади будівництва костелу Св. Станіслава Мученика у Ковелі розкрила у своїй публікації О. Михайлишин [19]. Аналіз окремих архітектурних об'єктів через призму творчості Сергія Тимошенка здійснив П. Бенедюк [2]. Згадка про діяльність польських зодчих на території Волинського воєводства є у фундаментальній праці А. Borowik [3].

Спільною рисою проаналізованих джерел є певна вибірковість, що не дає комплексного уявлення про розвиток архітектури Ковеля міжвоєнного періоду загалом. Тому, дана публікація — це спроба комплексного аналізу міжвоєнної архітектури в Ковелі в контексті його економічного та соціокультурного розвитку.

МЕТА

Метою написання публікації є виявлення тенденцій формування архітектури міста Ковель, як прикладу, архітектурно-просторового розвитку малих міст, в контексті його історичного розвитку впродовж 20 — 30-тих років ХХ ст., що в свою чергу дасть можливість проводити роботи із реконструкції та модернізації історичної частини міста.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Місто Ковель на Волині має багатівікову історію. Окрім факту, що перші архео-

логічні знахідки датуються III тисячоліттям до н.е., утворення міста Ковель із правами маґдебурзькими відбулося у 1518 році, після того як король Зигмунд I надав такий привілей князеві Василю Сангушку [24, с. 106]. В місті почали діяти ринки та ярмарки, а також було запроваджено місцеве самоврядування [24, с. 106]. Це був період економічного та політичного розвитку, що підтверджується зображеннями контурів веж замку і підкови — давнього символу щастя і достатку, на середньовічному гербі міста Ковеля [16]. В сучасній інтерпретації герба від А.Гречила відображені замок та підкова як символ давнього ремесла – ковальства, на червоному тлі Волині (рис. 1).

Рис. 1. Сучасний герб міста Ковель, 1993 р.

Існування ковельського замку підтверджено історичними письмовими джерелами опрацьованими Андрієм Заяцем [Заяц]. Це була фортеця з кількома воротами та вежами, розташована на острові, оточеному річкою Турією та її притоками [1, с.54]. Петро Ричков, у своїй публікації, присвяченій урбаністичному розвитку міста Ковель, припустив, що роздвоєння русел річки Турії має штучне походження з метою підсилення обороноздатності поселення [24]. Залишки мурів замку, зокрема, ворота з вежею, були зруйновані за наказом російського генерала — графа Сергія Каменського у 1805 році [25, с. 10].

У XVIII ст. місто Ковель стало значним ремісничим і торговим центром Волині, в якому утвердилися товарно-грошові відносини. Основу економіки міста становило дрібне товарне виробництво, що забезпечувало потреби місцевого ринку. А вже у 1795 році Волинь, а разом з нею і Ковель, була приєднана до Російської імперії, і місто стало великим повітовим центром.

Однак, імпульсом до архітектурного та урбаністичного розвитку стало будівництво першої на Волині залізничної лінії Ковель-Брест в 1873 році, а також лінії до Любліна та Варшави в 1877 році, котрі перетворили Ковель на важливий комунікаційний пункт. Потужну роль в розвитку життя Ковеля відіграла єврейська община (у період між світовими війнами у Ковелі жили майже 13 500 євреїв) та діяльності групи сіоністського руху Ховевей Ціон з 1894 року, котра здійснила

значний вплив на систему освіти, шляхом будівництва та відкриття шкіл, гімназій та училищ, зокрема, лише з 1906 року по 1910 рік у місті були відкриті гімназія імені Олександра II та училище імені Ломоносова [15].

У 1907 році побудований новий залізничний вокзал в стилі українського модерну (рис. 2) за проектом архітектора Олександра Вербицького, котрий на той час працював архітектором Управління Південно-Західної залізниці у Києві [Кохан]. Споруду вокзалу характеризує м'яка пластика, котра сформована ритмом вікон, тонкими простінками, акцентуванням на башті-бельведері та конічним дахом. Це можливо, найбільше характерна в українській вокзальній архітектурі споруда, що є прикладом органічного використання стилістичних рис модерну [26, с. 62]. Під впливом Олександра Вербицького, молодий архітектор Сергій Тимошенко, котрий в 1906 році працював геодезистом в ковельському повіті, запроєктував в стилі української сецесії амбулаторію для залізничників і жіночу гімназію імені Пирогова, котра в 20-тих роках була перетворена на мірно-дорожню школу (рис. 3).

Рис. 2. Залізничний вокзал у Ковелі, 1907 р.
арх. О.Вербицький

Рис. 3. Жіноча гімназія імені Пирогова, арх.
С.Тимошенко

Будинок амбулаторії та багато інших об'єктів ковельського залізничного вузла (школа для залізничників, інтернат при школі, військові кошари, продовольчий пункт на 2000 осіб та інші залізничні об'єкти) буди знищені під час Другої світової війни [2, с. 49]. Ковельські архітектурні проекти Сергія Тимо-

шенко характеризуються виділеними заокругленими ризалітами, наріжними кутами, трапецієподібними вікнами, цегляними пілястрами та віконним декором, що свідчить про пошуки власної інтерпретації української архітектурної сецесії.

Проте, початок Першої світової війни призупинив поступальний рух на шляху становлення Ковеля як потужного торговельного осередку, так як будучи центром залізничних комунікацій губернії привертав до себе увагу німецьких, австро-угорських і російських військ. Найбільших руйнувань місто зазнало в 1916 році, в результаті проходження лінії Східного фронту недалеко від міста та відомої «битви під Ковелем». Наступні роки характеризуються постійними битвами, через які було знищено велику кількість пам'яток архітектури та викрадено безцінні колекції творів мистецтв, бібліотеки й наукові доробки [27].

І нарешті у 1920 році, Волинь, на підставі Ризького мирного договору, була поділена на західну і східну частини, в наслідок чого Ковель знову став частиною Польської держави і отримав статус повітового міста Волинського воєводства, а його значення в політичному житті краю підкреслювалося розвитком залізничного вузла та розміщення штабу 27 Дивізії піхоти війська польського і 50 полку піхоти [28]. Локалізація штабу поблизу міста не була випадковою, в разі війни з німцями воєводство повинно було становити тил фронту і територію формування запасних військових одиниць.

Утвердження статусу Ковеля як потужного військово-транспортного пункту зумовило розвиток промисловості, зростання рівня культури й освіти у місті та збільшення в рази кількості населення, за рахунок приїзду військових і цивільних колоністів, чиновництва управлінських структур, судівництва, поліції, службовців транспорту, пошти, лісового господарства, вчителів та інших професій [18, с. 227].

Завдяки політиці ротації кадрів II Речі Посполитої, до Ковеля приїздили люди із високою професійною кваліфікацією, що дозволило розв'язати коло проблем, з яких найважливішими були організація ефективної роботи міської влади, різних державних служб міста та закладів освіти [22, с. 13]. Власне, уже в 1925 році в шостому номері газети «Przegląd Lubelsko-Kresowy» описано, що Ковель має усі можливості, щоб стати столицею Західної Волині та значним торговельним осередком: «...Kowel ma wszelkie na to warunki, aby stać stolicą zachodniego i zachodniopółnocnego Wołynia., ... wielkim magazynem

handlowym, składnicą dla importowanych na Wołyń towarów...» [23, с. 13].

Активними кроками у місті йшов розвиток культури, театрального життя, фотомистецтва. В міжвоєнний період найпрестижнішим освітнім закладом в Ковелі була гімназія імені Юліуша Словацького, директором якої був Ян Лясовські. З його допомогою в місті почав діяти літературно-історичний гурток, а також утворився музей «Ковельщина». Учні ковельської гімназії досить часто ставили вистави для цілого міста. Окрім того, в Ковелі діяло видавництво й видавалися «Gazeta Kowelska» (1925–1926) і «Echo Kowelskie» (Ковель, 1932), «Ziemia Kowelska» (1938).

В той же час, наступив активний розвиток міської архітектури, котра стала символом сучасності поряд із просторовим розвитком міста, спрямованого на впорядкування забудови і підвищення рівня комфорту проживання мешканців. В першу чергу, згідно із програмою розвитку міст, запропонованою Міністерством громадських робіт II Речі Посполитої в 1919 році, необхідно було здійснити обмір та врегулювання забудови вулиць та площ. На жаль, в Ковелі до виконання цього пункту програми приступили лише в 1931 році, після засідання воєводської технічної ради під керівництвом директора громадських робіт інженера Ф. Ксежепольського. Ухвалою ради постановили, що Ковель попадає в перелік волинських міст, які найбільше потребують обмірних робіт [21, с. 130]. Саме з початку 30-х років XX століття активізувалася будівельна діяльність у місті, проводились роботи для покращення загального стану міських територій (рис. 3).

Зокрема у 1936 році було здійснено благоустрій привокзальної площі (впорядковано фонтан) (рис. 4), вулиць Лішановського [7], Луцької (рис. 5) і Броніслава Перацко [8] (насаджені дерева, виконано водовідведення, мощення проїздної частини та тротуарів) (рис. 6), також закладений міський парк при урядовій колонії, площею п'ять гектарів, на території якого спорудили стадіон, парашутну вежу і байдарочну трасу [21, с. 130].

На початку 20-тих років XX ст. в Ковелі не було передбачено посади міського архітектора. Замість нього в місті працював головний інженер, посаду якого по черзі займали Ян Плавінські (Jan Pławiński) та Міхал Марков (Michał Markow), а посаду головного районного архітектора в 1922 — 1932 роках займав Тадеуш Крафт (Tadeusz Kraft) [9]. Однак, для того, щоб це невеличке, хоча стратегічно важливе для II Речі Посполитої містечко, відповідало авангардним напрям, проекти для

важливих міських об'єктів розроблялися архітекторами із Варшави, Любліна та Луцька. Таким чином, в Ковелі в міжвоєнні роки з'явилися декілька знакових об'єктів.

Рис. 4. Ковель. Площа перед залізничним вокзалом, 1936 р. Фото 1942 р.

Рис. 5. Ковель. Вул. Луцька. 1935 р.

Рис. 6. Ковель. Вул. Броніслава Перацького. 1936 р.

Архітектурною домінантою міжвоєнного Ковеля став костел Пам'ятник Крові і Хвали Св. Станіслава Біскупа Мученика (рис. 7) в стилі, так званому, надвіслянської готики, будівництво якого за проектом архітекторів Стефана Шиллера (Stefan Szyller) та Веслава Кононовича (Wiesław Kononowicz), розпочалося у 1924 році [19, с. 97]. Адам Чекальські в газетній публікації «Budowa Kościoła-Pomnika w Kowli» вказує, що костел розташовувався в символічному місці, на якому поховані рештки польських повстанців 1831 року: «...w śródmieściu, gdzie, jak niesie legenda i kroniki historyczne głośzą, leżą kości Francuzów i Polaków z armii napoleońskiej i kości powstańców polskich z roku 1831...». Головою комітету будівництва костелу став ко-

вельський пробош Фелікс Шнарбаховські, котрий не лише керував парафією, а й активно шукав джерела фінансування, зокрема, зібрав пожертвування в сумі 20000 доларів за допомогою діаспори «американської Полонії». Також, із своєї заробітної платні процент на будівництво відраховували залізничники, в результаті чого із зібраних грошей була зведена одна із веж, котра мала назву «залізнична вежа» [5, с. 10].

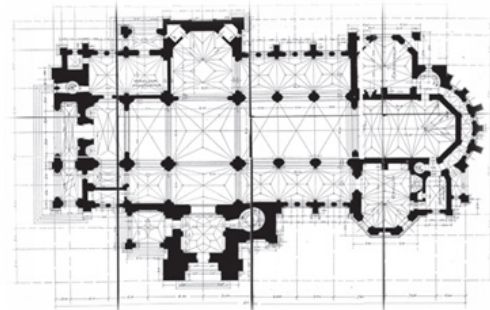

Рис. 7. Костел Пам'ятник Крові і Хвали Св. Станіслава Біскупа Мученика, 1924 р.
Арх. С.Шиллер, В.Кононович
Фото з публікації Михайлишин О. [20]

В образі костелу вдало поєднані неоготичні та необарокові елементи. Конструктивним акцентом храму стала висока триярусна вежа, котра завершується бароковим куполом. Масивний об'єм дрібнився великою кількістю вікон, ніш, арок, аркад різних форм та розмірів, ритм яких посилював величну монументальність костелу. Більше того, Стефан Шиллер намагався відтворити традиційні риси польської архітектури, так як вважав необхідним провадити пошуки «власних» польських рис в будівництві костелів, доводячи що

свою архітектурну історію вони розпочинають від польської хати [20, с. 249].

На жаль, сьогодні костел Пам'ятник Крові і Хвали св. Станіслава Біскупа Мученика існує лише на фотографіях, так як під час бомбардування Ковеля у 1944 році костел частково пошкодили. Після війни, його повністю розібрали, а цеглу використали для розширення в'язниці.

Монументальний підхід до проектування не обмежувався лише сакральною архітектурою, й перед архітекторами та урбаністами ставилося завдання підкреслити адміністративний статус повітового центру, наситити об'єктами репрезентуючими владу та державу, що призвело до появи в центрі міста шеругу адміністративних, громадських та освітніх споруд. Проектні роботи над монументальними об'єктами замовлялися місцевим урядом у архітекторів із Варшави та Луцька. Наприклад, у 1929 році розпочалися підготовчі роботи по будівництву приміщення Гродського суду, розміщеного по вул. Міцкевича 29 [10], проект якого в 1928 році був розроблений польськими архітекторами Вітольдем Чечоттем-Данилевичем (Witold Czczcott-Danilewicz) і Яном Нейманом (Jan Najman) [3, с. 34].

Неокласичні риси в Ковелі репрезентовані в проекті Повітового староства 1929 року по вул. Королеви Бони, автором якого є луцький архітектор Владислав Стахонь. Згідно з проектом П-подібний будинок складається із трьох поєднаних між собою частин, симетричних відносно центральної осі, котра акцентована вхідним портиком із колонами, що відображає ранній період творчості архітектора, оскільки пізніші його роботи тяжіли до типово модерністичних форм (рис. 8,9).

Рис. 8. Будинок Повітового староства, 1929 р. Головний фасад. Арх. В.Стахонь

Рис. 9. Будинок Повітового староства, 1929 р. Бічний фасад. Арх. В.Стахонь

Кожна із частин будівлі відігравала свою функцію із певним набором приміщень (рис. 10). Прості площини фасадів розділені ризалітами на кожній із частин, чітким ритмом прямокутних вікон, масив будівлі підкреслено широким прямокутним аттиком.

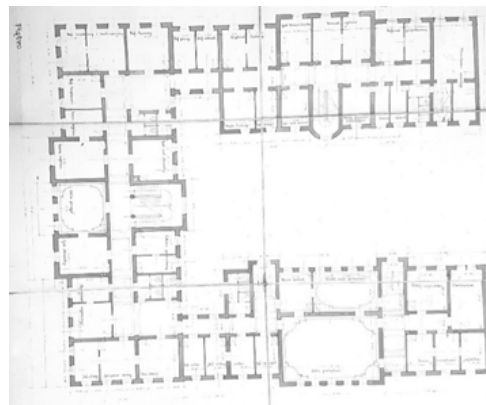

Рис. 10. Будинок Повітового староства, 1929 р. План першого поверху. Арх. В.Стахонь

В роки міжвоєнні, архітектори приділяли увагу конструкції та раціональному вирішенню функціональних зв'язків між внутрішніми приміщеннями. Саме тому, архітектура модернізму найповніше відповідала запитам Міністерства Справ Військових II Речі Посполитої, при будівництві житлових кварталів для офіцерів та підофіцерів [12]. Оскільки в Ковелі в міжвоєнний час були дві військові частини — 27 Дивізія Піхоти та 50 Полк піхоти Війська польського, повстало питання розселення військових та забезпечення їх комфортними умовами. На замовлення Фондушу Кватерунку Військового проекти житлових будинків для 12 родин офіцерських (рис. 11) та 18 родин підофіцерських (рис. 12) було розроблено архітекторами Богданом Лахертом (Bohdan Lachert), Йозефом Шанайце (Józef Szanajca), Володимиром Вінклером (Włodzimierz Winkler) [12, с. 60].

Команда архітекторів із Варшави при проектуванні використовувала прості прямокутні брили із плавкими фасадами, поєднання різних об'ємів заглиблення, виділення цоколя, який ніби підносить будівлі над рівнем землі та декоративне об'єднання вікон у вертикальні та горизонтальні стрічки, відносячи житло для військових до ранньої архітектури модернізму.

Діяльність Фондушу в сфері будівництва житлових кварталів широко висвітлювалася для громадськості, зокрема в Газеті Польській від 1929 року підкреслено, що «...Dnia 18 grudnia 1929 roku więc poświęcone zostały uroczystie i oddane do użytku 1 dom oficerski

o 12 mieszkaniach i 1 dom podoficerski o 18 mieszkaniach. Aktu poświęcenia dokonał ks. Koppel...» [13]. Також відомо, що до проектування житла для військових у Ковелі, в 1938 – 1939 роках, долучився архітектор-модерніст із Любліна Чеслав Дорія-Дерналовіч (Czesław Doria-Dernałowicz) [6].

Рис. 11. Ковель. Будинок офіцерський для 12 родин, 1929 р. Арх. Б.Лахерт, Й.Шанайца, В.Вінклер

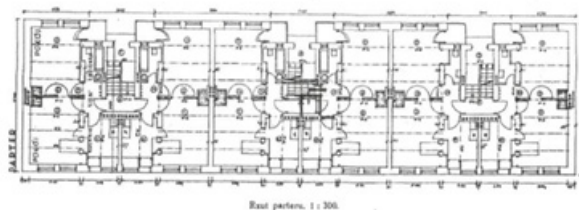

Рис. 12. Ковель. Будинок підофіцерський для 18 родин, 1929 р. Фасад і план типового поверху. Арх. Б.Лахерт, Й.Шанайца, В.Вінклер

В архітектурі Ковеля міжвоєнного періоду все частіше підкреслювалися риси польського ренесансу кінця XVIII ст. в поєднанні із традиціями народної архітектури, тобто форм, так званого, садибного стилю. Зокрема, при розробці проекту кварталу для залізничників (урядової колонії) архітектором Романом Богвольські (Roman Bogowolski) акцентовано пласкі ризаліти вхідних груп, високі чотирихиспадові дахи з люкарнами, колони доричного або тосканського ордерів, пілястри, тимпани, портали, руст як декор наріжних кутів (рис. 13) [4].

Ковельський урядовий квартал з'явився в рамках урядової програми ініційованої у 1924 році Міністерством публічних робіт, й в Ковелі для нього була обрана одна із найкращих ділянок міста — на березі річки

Турія навпроти березового лісу — «...Domy wznosi się w zdrowej części Kowla, na piaskach przepuszczalnych, naprzeciw małego lasu brzozonego nad Turją. Nadzwyczaj gustowne domy o typie domów polskich, ze wszelkimi wygodami, stworzą piękną kolonję mieszkalną i zmniejszą jedną z większych kłęsk, trapiących urzędnika kresowego.» [23], що відповідало популярній урбаністичній ідеї початку XX ст. — міста-саду, тобто вільній забудові в оточенні зелених просторів. Вже у 1925 році було зведено 5 житлових будинків із різними типами квартир, площа кімнат яких становила майже 30 м² (рис. 14). Проте зазначений урбаністичний проект не був реалізований в повній мірі й сьогодні його репрезентують парк та декілька житлових будинків.

Рис. 13. Ковель. Житлова забудова урядового кварталу, 1925 р. Фото воєнного часу

Рис. 14. Ковель. Житлова забудова масиву для залізничників

Ноти традиціоналізму відображалися також в громадській архітектурі, зокрема, при будівництві міського шпиталю та шкіл. Наприклад, проект будівлі семикласної школи ім. Мосціцького був розроблений як типовий зразок для проектування шкіл. Школа складалася з двох прямокутних брил перекритих високим дахом із люкарнами, на головному фасаді центральна вісь підкреслена широким ступінчастим аттиком (рис. 15).

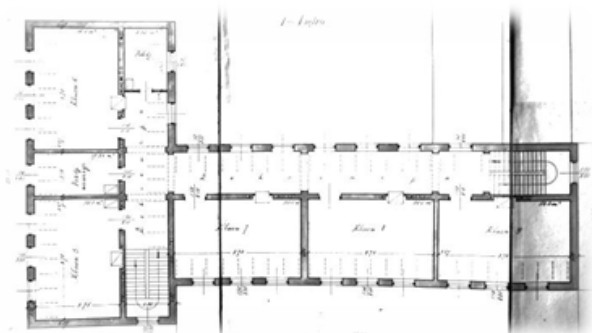

Рис. 15 Ковель. Фасад та план 1 поверху семикласової школи ім. Мосціцького, 1935 р.

ВИСНОВКИ

Політика II Речі Посполитої була орієнтована на максимальний розвиток краю та його інтеграцію в геополітичний простір держави, в тому числі і будівництво нових за функцією та формою житлових і громадських споруд, які презентували характерні риси традиціоналізму, неокласицизму, неоготики в поєднанні із кроками в керунку модерністичної архітектури. Впродовж 20-ти років місто активно просторово розвивалося, набуваючи новочасні громадські простори та упорядковуючи існуючі вулиці й майдани, а міський силует формувався під впливом творчості архітекторів й урбаністів із Варшави, Любліна та Луцька.

Враховуючи, що значна кількість знакових ковельських будівель була зруйнована під час Другої світової війни, а збережені зразки громадської та житлової архітектури знецінювалися впродовж тривалого часу, сьогодні спостерігається їх руйнація, перебудова й забуття. Подальші детальні дослідження архітектури Ковеля, як прикладу розбудови малих міст Волині, в даному часовому проміжку й її популяризація дасть можливість зберегти спільну українсько-польську спадщину та розробити концепції розвитку міста із врахуванням цінності традицій, не руйнуючи естетичної цілісності середовища.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Атаманенко В. Описи замків Волинського Полісся другої половини XVI – першої половини XVII століття. Дубенський науковий вісник. Рівне, С. 54.
- [2] Benedjuk P. Architektura zespołów dworcowych kolei północno-donieckiej i kubańskiej w twórczości S.P. Tymoszenko [w]: Współczesne problemy architektury i urbanistyki : zbiór prac naukowych. Red. M.M. Diomin. Kyiv, 2016, W. 43 S. 49.
- [3] Borowik A. Słownik architektów, inżynierów i budowniczych związanych z Katowicami w okresie międzywojennym. Katowice, 2012. S. 34.
- [4] Budowa domów urzędniczych na Polesiu i w województwach wschodnich. Kresy illustrowane. R.11, № 8, 1925.
- [5] Czekalski A. Budowa Kościoła-Pomnika w Kowlu. Przewodnik Katolicki. 1928, №. 48, S. 10.
- [6] Danczowska N. Czesław Doria-Dernałowicz (1901 – 1993). URL: www.teatrnn.pl (дата звернення: 10.09.2019).
- [7] Державний архів Волинської області. Ф. 46. Оп. 8. Спр. 1507.
- [8] Державний архів Волинської області. Ф. 46. Оп. 8. Спр. 1508.
- [9] Державний архів Волинської області. Ф. 46. Оп. 1. Спр. 6447.

REFERENCES

- [1] Atamanenko V. Opisy zamkiv Volynskoho Polissia druhoi polovyny XVI – pershoi polovyny XVII stolittia [Descriptions of castles of Volyn Polissya of the second half of the 16th - first half of the 17th century]. Dubenskyi naukovyi visnyk. 54. [In Ukrainian]
- [2] Benedjuk P. (2016). Architektura zespołów dworcowych kolei północno-donieckiej i kubańskiej w twórczości S.P. Tymoszenko [The architecture of the North Donetsk and Cuban railway station complexes in the work of S.P. Tymoshenko]. Współczesne problemy architektury i urbanistyki (43). K. 49. [In Ukrainian]
- [3] Borowik A. (2012). Słownik architektów, inżynierów i budowniczych związanych z Katowicami w okresie międzywojennym [Dictionary of architects, engineers and builders associated with Katowice in the interwar period]. Katowice, 34. [In Poland]
- [4] (1925) Budowa domów urzędniczych na Polesiu i w województwach wschodnich [Construction of clerical houses in Polesie in the eastern provinces]. Kresy illustrowane, (8). [In Poland]
- [5] Czekalski A. (1928) Budowa Kościoła-Pomnika w Kowlu [Construction of the Church-Monument in Kovel]. Przewodnik Katolicki, (48), 10. [In Poland]
- [6] Danczowska N. Czesław Doria-Dernałowicz (1901 – 1993) [Czesław Doria-Dernałowicz (1901 – 1993)]. www.teatrnn.pl.
- [7] Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti. F. 46. Op. 8. Spr. 1507.
- [8] Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti. F. 46. Op. 8. Spr. 1508.

- [10] Державний архів Волинської області. Ф. 46. Оп. 1. Спр. 1328.
- [11] Державний архів Волинської області. Ф. 46. Оп. 6. Спр. 3373. Арк. 1.
- [12] Działalność budowlana Funduszu Kwaterunku Wojskowego. URL: https://bcpw.bg.pw.edu.pl/Content/1244/PDF/03arbud29_nr_2_3.pdf. (дата звернення: 23.04.2022).
- [13] Gazeta Polska. Pismo codzienne. R.1. №52, 1929.
- [14] Заяць А. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття. Львів, 2003. С. 131.
- [15] Ковель. Карта історико-культурної спадщини. URL: <http://shtetlroutes.eu/uk/kovel-cultural-heritage-card/> (дата звернення: 3.04.2022).
- [16] Ковель. URL: <http://www.kovelrada.gov.ua/history.html> (дата звернення: 3.04.2022).
- [17] Кохан С., Кілессо С. Вербицький О.М. – архітектор та педагог. URL: http://alyoshin.ru/Files/publika/kilessso/kilessso_verb.html (дата звернення: 3.04.2022).
- [18] Макарчук С. Західна Волинь у 20–30-х роках XX ст. (етносоціальні та політичні відносини в краї) [w]: Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність : з-ник наукових праць. Ред. М.Литвин, В. Футала. Львів, 2008. Вип. 17. С. 227.
- [19] Михайлишин О. Архітектура костелу в Ковелі як втілення ідеї національного стилю архітектора Стефана Шиллера [w] : Архітектурна спадщина Волині : збірник наукових праць, Ред. П.Ричков. Рівне, 2008. Вип. 1. С. 97.
- [20] Mykhaylyshyn O., Linda S. Kościoły rzymskokatolickie międzywojennego Wołynia: ich powstanie i zachowanie w kontekście pamięci/zapomnienia. Zarządzanie w Kulturze. Kraków, 2016. № 27. S. 249.
- [21] Мартинюк Я. Участь органів самоврядування у розбудові міст на Волині у міжвоєнний період : збірник наукових праць. Львів, 2018. № 15. С. 130.
- [22] Mędrzecki W. Polacy i ich Wołyń 1921 – 1939. Niepodległość i Pamięć. Warszawa, 2008. № 27. С. 126-127.
- [23] O przyszłość Kowla. Przegląd Lubelsko-Kresowy. 1925. № 6. С. 13.
- [24] Ричков П. Урбаністична картографія міста Ковеля кінця XVIII – першої половини XIX ст. Архітектурна спадщина Волині. Рівне, 2018. Т. 6. С. 106.
- [25] Сміян П. Ковель. Історико-краєзнавчий нарис. Львів : Каменяр, 1968. С. 10.
- [26] Студницький І. Синтез мистецтв у архітектурі вокзалів України кінця XIX – першої третини XX ст. : дис. ...канд. Мистецтвознавства : 17.00.06. Львів, 2019. С. 62.
- [27] Wołyń naszych przodków. Śladami życia – czas zagłady. Warszawa, 2003. S. 13.
- [28] Włodarkiewicz W. Geneza, przebieg i skutki działań wojennych w województwie wołyńskim we wrześniu 1939 roku [w] : Волинь і волиняни у Другій світовій війні: збірник наукових праць. Ред. М.М. Кучерепа. Луцьк, 2012. С. 163 – 170.
- [9] Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti. F. 46. Op. 1. Spr. 6447.
- [10] Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti. F. 46. Op. 1. Spr. 1328.
- [11] Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti. F. 46. Op. 6. Spr. 3373. Ark. 1.
- [12] Działalność budowlana Funduszu Kwaterunku Wojskowego [Construction activities of the Military Housing Fund]. https://bcpw.bg.pw.edu.pl/Content/1244/PDF/03arbud29_nr_2_3.pdf
- [13] (1929) Gazeta Polska. Pismo codzienne. 1, (52). [In Poland]
- [14] Zaiats A. (2003) Urbanizatsiyni protses na Volyni v XVI – pershii polovyni XVII stolittia [Urbanization process in Volhynia in the XVI - first half of the XVII century]. Lviv, 131. [In Ukrainian]
- [15] Kovel. Karta istoryko-kulturnoi spadshchyny [Kovel. Map of historical and cultural heritage]. <http://shtetlroutes.eu/uk/kovel-cultural-heritage-card/>
- [16] Kovel [Kovel]. <http://www.kovelrada.gov.ua/history.html>
- [17] Kokhan S., Kilessso S. Verbytskyi O.M. – arkhitektora ta pedahoh [Verbytsky O.M. - architect and teacher]. http://alyoshin.ru/Files/publika/kilessso/kilessso_verb.html
- [18] Makarchuk S. (2008) Zakhidna Volyn u 20–30-kh rokakh KhKh st. (etnosotsialni ta politychni vidnosyny v kraii) [Western Volhynia in the 1920s and 1930s. (ethnosocial and political relations in the region)]: Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist : z-nyk naukovykh prats. Lviv (17), 227. [In Ukrainian]
- [19] Mykhailyshyn O. (2008) Arkhitektura kostelu v Kovelii yak vtilennia idei natsionalnoho stylu arkhitektora Stefana Shyllera [Architecture of the church in Kovel as an embodiment of the idea of national style by architect Stefan Schiller]. Rivne (1), 97. [In Ukrainian]
- [20] Mykhaylyshyn O., Linda S. (2016) Kościoły rzymskokatolickie międzywojennego Wołynia: ich powstanie i zachowanie w kontekście pamięci/zapomnienia [Roman Catholic churches of the interwar Volhynia: their formation and preservation in the context of memory / oblivion]. Zarządzanie w Kulturze. Kraków (27), 249. [In Poland]
- [21] Martyniuk Y. (2018) Uchast orhaniv samovriaduvannia u rozbudovi mist na Volyni u mizhvoiennyi period [Participation of self-government bodies in the development of cities in Volyn in the interwar period]. Lviv (15), 130. [In Ukrainian]
- [22] Mędrzecki W. (2008) Polacy i ich Wołyń 1921 – 1939 [Poles and their Volhynia 1921 – 1939]. Niepodległość i Pamięć. Warszawa (27), 126-127. [In Poland]
- [23] (1925) Oprzyszłość Kowla [For the future of Kovel]. Przegląd Lubelsko-Kresowy. (6), 13. [In Poland]
- [24] Rychkov P. (2018) Urbanistychna kartohrafiia mista Kovelii kintsia XVIII – pershoi polovyny XIX st [Urban cartography of the city of Kovel in the late XVIII - first half of the XIX century]. Arkhitekturna spadshchyna Volyni. Rivne (6), 106. [In Ukrainian]
- [25] Smiian P. (1968) Kovel. Istoryko-kraieznavchyi narys [Kovel. Historical and local lore bunks]. Lviv, 10. [In Ukrainian]
- [26] Studnitskyi I. (2019) Syntez mystetstv u arkhitekturi vokzaliv Ukrainy kintsia XIX – pershoi tretyny XX st [Synthesis of arts in the architecture of railway stations of Ukraine in the late nineteenth - first third of the twentieth century]. Lviv, 62. [In Ukrainian]
- [27] (2003) Wołyń naszych przodków. Śladami życia – czas zagłady [Volhynia of our ancestors. In the footsteps of life - the time of extermination]. Warszawa, 13. [In Poland]
- [28] Włodarkiewicz W. (2012) Geneza, przebieg i skutki działań wojennych w województwie wołyńskim we wrześniu 1939 roku [The genesis, course and effects of military operations in the Volyn voivodeship in September 1939]. Lutsk, 163 – 170. [In Ukrainian]

ABSTRACT***Abramiuk I. Trends in the architecture of Kovel in the interwar period.***

The purpose of preparing the material arose from the need for a comprehensive study of trends in the architecture of the Volyn city of Kovel, as an example of architectural and spatial development of small towns in the 20-30s of the twentieth century. Being in the 20-30s of the twentieth century an important transport and military-administrative center, Kovel, despite the status of a small town, attracted attention as a socio-cultural center, whose architectural development was characterized by multi-vector and focus on the comfort of residents.

It is established that since 1920, Kovel together with the whole of Volyn became part of the Polish state and received the status of a county town of Volyn Voivodeship. Since then, the active development of urban architecture began, which has become a symbol of modernity, along with the spatial development of the city, aimed at streamlining and increasing the level of its comfort. It was found that Kovel's inclusion in the avant-garde direction of the state's architectural development took place through the development of important city objects by architects from Warsaw, Lublin and Lutsk, including Stefan Schiller, Volodymyr Winkler, Josef Shanaitz, Bohdan Lachert, Wladyslaw Stachon and others.

It was found that in a short period of twenty years of history, there were significant changes in the architectural and spatial structure of Kovel, which reflected two global stylistic trends: traditionalism and avant-garde. Buildings appeared in the city, representing the features of "courtyard" traditional architecture, neo-Gothic style and a combination of neoclassicism with simple volumes of modernism.

Following detailed research of Kovel's architecture and its popularization will allow to preserve the common Ukrainian-Polish heritage and develop concepts of city development taking into account the value of traditions, without destroying the aesthetic integrity of the environment of historically formed areas.

Keywords: historical development of Kovel; interwar period; architectural and spatial development; architectural dominant; modernism; neoclassicism; neogothic; school architecture; railway junction; traditionalism in architecture; city silhouette.

AUTHOR`S NOTE

Abramiuk Inna, candidate of architecture, Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Architecture, Construction and Design, Lutsk National Technical University, Ukraine, e-mail: inna.abramyuk@gmail.com, orcid: 0000-0001-6802-0284.

Стаття подана до редакції 30.05.2022 р.
Стаття прийнята до друку 14.06.2022 р.